

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CUM IA NAȘTERE O OBLIGAȚIE CIVILĂ? O PREZENTARE SUCCINTĂ, DAR DE ESENȚĂ, ASUPRA IZVOARELOR DREPTULUI OBLIGAȚIONAL ROMÂN ACTUAL

Gabriel Tița-Nicolescu

Abstract

Whenever we speak about the sources of obligations, we refer to the circumstance that gives rise to an obligation of performance in case of an entity; in other words, we try to find the answer for the question: when, why and under what circumstances does an obligation of an entity arise? We should state from the outset that, as far as this matter is concerned, there have been numerous discussions related both to factual or judicial situations able to create an obligation relation and to the distinction among such situations, their classification as legal transactions or matters of law.

We hereby intend to highlight the essence of the matter under discussion in order to be able to conclude whether, in fact, the sources of obligations are different according to the new Civil Code; such an endeavour is necessary mainly in relation to the new approach of the Romanian private law, as well as in order to clarify the old controversies regarding this matter. Inherently, we will briefly describe the defining characteristics of obligations, namely the legal definition of such concepts as well as the relevant classifications of obligations.

Keywords: *obligation, sources of obligations, contract, tort.*

1. Considerații introductive și scurt istoric. Vechiul Cod civil român (Codul civil 1864, abrogat în anul 2011, odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil)

reglementa *de lege lata*, sub influența evidentă a Codului civil francez (Codul civil Napoleon, adoptat în anul 1804, dar care este și astăzi în vigoare însă cu modificări substanțiale), patru izvoare posibile ale unei obligații, și anume contractul, delictul, cvasicontractul și cvasidelictul. Viziunea era tributară, după cum se poate observa, clasicei clasificări făcute în dreptul roman, unde, inițial, s-a plecat de la opinia că obligația poate avea doar două izvoare (contract și delict), pentru a se ajunge, în timpul lui Iustinian, la cele patru situații considerate ca fiind izvoare ale obligațiilor (în sensul că au apărut, în plus, cvasicontractul și cvasidelictul).

Contractul (sau convenția, așa cum o numea vechiul Cod civil) era definit ca fiind acordul de voințe între persoane, manifestat cu intenția de a produce efecte juridice (art. 942 C. civ. 1864), iar cvasicontractul ca fiind un fapt licit și voluntar din care se naște o obligație către o altă persoană sau obligații reciproce între părți (art. 986 C. civ. 1864). Delictele și cvasidelictele (reglementate de art. 998-1.003 din vechiul Cod civil) nu erau definite, însă aveau în vedere situațiile în care obligația lua naștere ca urmare a efectelor unui fapt juridic cauzator de prejudicii. Evident, noțiunile de cvasicontract și de cvasidelict pe care le folosea Codul civil anterior (pe lângă faptul că în prezent sunt abrogate) erau nu numai desuete, dar și profund greșite. Pe de-o parte, cvasicontractul (gestiunea de afaceri și plata nedatorată) nu avea nimic de-a face cu un acord prealabil al părților, acord care, prin definiție, era de esența oricărui contract, ci reprezenta, în realitate, un fapt juridic propriu-zis; pe de altă parte, cvasidelictul nu reprezenta, de fapt, nimic mai mult decât delictul, astfel că utilizarea celor două noțiuni – delict și cvasidelict – era, în mod evident, superfluă.

2. Precizări importante de drept comparat. Așadar, vechiul Cod civil român (Codul civil 1864, intrat în vigoare în anul 1865), abordează obligațiile de o manieră destul de diferită față de noul Cod civil, dat fiind că acesta era influențat, după cum se știe, de Codul civil francez¹, cele două coduri prezentând similitudini evidente și chiar, în anumite chestiuni, identitate de reglementare. Codul civil 1864 nu trata materia obligațiilor în general, cu titlu de reguli aplicabile oricărui obligații, ci făcea referire, în mod primordial și esențial, la materia contractelor (convențiilor), ceea ce înseamnă că, practic, teoria generală a obligațiilor începea și se termina cu teoria generală a obligațiilor contractuale. Mulți autori au considerat acest mod de legiferare ca fiind o metodologie irațională, însă, în opinia noastră, nu poate fi ignorat faptul că, într-adevăr, baza, esența obligațiilor ce derivă din acte juridice este reprezentată, în fond, de obligațiile contractuale. Este însă tot atât de adevărat faptul că actualul Cod civil oferă o abordare mai coerentă, prezentând mai întâi o teorie generală a obligațiilor și continuând apoi cu izvorul principal al obligațiilor, contractul; de altfel, această metodă a fost folosită, invariabil, de toți

---

¹ La data adoptării, în anul 1804, Codul civil francez s-a numit Codul civil Napoleon; a suferit de-a lungul anilor o serie întreagă de modificări, însă el este aplicabil și în prezent.

autorii de specialitate, atât sub imperiul vechiului Cod civil cât și, în mod evident, sub al noului Cod civil. Important de reținut aici este câștigul enorm pe care l-a obținut, prin noul Cod civil, materia obligațiilor, prin reglementarea distinctă a unor instituții juridice care, anterior, nu se bucurau de capitole distincte, fiind doar creația doctrinei și a jurisprudenței. Cu titlu de exemplu și în mod prioritar, avem în vedere regimul juridic al nulității actelor juridice sau regimul juridic al desființării culpabile a contractelor (rezoluțiune și reziliere).

În mod evident, principala noastră sursă de inspirație în materia obligațiilor este Codul civil al provinciei canadiene Québec (Codul civil Québec, prescurtat C.C.Q.)², această reglementare fiind considerată cea mai modernă, întrucât combină într-o manieră fericită dreptul de sorginte romană (mai exact, aspectele de actualitate din dreptul francez) cu elemente de drept cutumiar (fiind codificate, practic, soluțiile jurisprudențiale). Pentru aceste motive, legea din Québec a fost preluată, într-o formă sau alta, de multe țări ale lumii, inclusiv de România. Însăși expunerea de motive a Codului nostru civil amintește că echipa care l-a redactat a avut sprijinul autorilor Codului civil Québec; de altfel, dintr-o lecturare mai atentă, se poate observa, de către orice cititor, influența pe care acest cod nord-american a avut-o asupra Codului nostru actual, fiind chiar texte care au fost copiate, pur și simplu, din codul civil canadian în Codul civil român. Discuțiile asupra acestui cod canadian sunt ample, însă ne vom mărgini aici să spunem doar că esența codificării se învârte în jurul unui nou concept în materia mării ramuri de drept privat, și anume *concepția monistă* de reglementare (legiferarea raporturilor juridice de drept privat dintr-o singură perspectivă, a dreptului civil propriu-zis, renunțându-se, astfel, la vechea delimitare drept civil / drept comercial). Pentru aceste considerente, opinăm fără dubii că, practic, Codul civil Québec este, în prezent, principalul subiect de dezbatere pe tărâmul dreptului obligațional comparat (așa cum înainte de adoptarea noului Cod civil, dreptul comparat în materia dreptului civil român viza, primordial, Codul civil francez).

Alături de Codul civil Québec, mai amintim și alte coduri care au influențat (într-o măsură mai mică, este adevărat, dar deloc negliabilă ca substanță, pe alocuri putând vorbi chiar despre similitudini de esență) actuala reglementare-cadru a dreptului civil român, și anume, în ordinea importanței, codurile civile din Italia, Franța, Spania, Elveția, Germania și Brazilia; dacă ar fi însă să „alegem” o prioritate, trebuie spus, totuși, că textele incidente din Codul

---

² Codul civil Québec a fost finalizat în 1991, a intrat în vigoare în 1994 și este aplicabil, așa cum rezultă și din denumire, doar în provincia canadiană Québec, care, de altfel, este și cea mai mare, ca populație, din Canada. Deși în provincia Québec limba oficială este limba franceză, trebuie precizat faptul că legislativul a aprobat ca variantă oficială a Codului civil și versiunea în limba engleză, acesta fiind și motivul pentru care, în mod corect, pot fi citate texte legale ale codului, atât din varianta în limba franceză, cât și din varianta în limba engleză. În restul Canadei se aplică *common-law*, dreptul civil cutumiar, care este în vigoare, de altfel, și în SUA (cu excepția statului Louisiana), dar, codificat, totuși, într-o mare măsură, în *Code civile du Bas-Canada*.

civil italian și din cel francez sunt cele mai relevante sub aspectul influenței teoriei generale a obligațiilor în Codul civil român.

Din perspectivă comunitară, nu trebuie uitată importanța majoră pe care a jucat-o și o joacă, în continuare, în dreptul privat român, codificările europene adoptate recent în materia dreptului civil și, particular, al dreptului obligațional contractual, cele mai importante fiind *Principiile Dreptului European al Contractelor*³ și *Regulile Proiectului Cadru Comun de Referință*⁴ (codificări a căror implementare urmează să fie asigurată prin adoptarea instrumentului de lucru *Cartea Verde a Dreptului contractual european*⁵). În fine, nu trebuie să oitem nici *Principiile UNIDROIT aplicabile Contractelor Comerciale Internaționale*, care au reprezentat, de asemenea, o sursă de inspirație importantă la adoptarea noului Cod civil, mai cu seamă, așa cum rezultă din denumirea codificării, în materia contractelor comerciale (încheiate de profesioniști).

3. Enumerarea izvoarelor. În prezent, actualul Cod civil (în vigoare din anul 2011) enumeră în mod expres izvoarele obligațiilor. Astfel, potrivit art. 1.165 NCC, intitulat chiar *Izvoarele obligațiilor*, obligațiile izvorăsc din contract, act unilateral, gestiune de afaceri, îmbogățire fără justă cauză, plată nedatorată, faptă ilicită, precum și din orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații. Spre deosebire de Codul nostru civil, Codul civil Québec pune în prim-plan contractul, stipulând că izvoarele obligațiilor sunt contractul și orice alt act sau fapt de care legea leagă nașterea unei obligații (art. 1.372 alin. 1 C.C.Q.).

Față de actuala reglementare legală, suntem de părere că izvoarele obligațiilor trebuie clasificate în trei mari categorii, după cum urmează:

- *Actele juridice* - manifestări de voință din partea unor (unei) persoane, făcute cu scopul de a produce efecte juridice; în această categorie intră contractul și actul juridic unilateral;

---

³ *Principles of European Contract Law* (prescurtat oficial PECL) reprezintă un set de reguli simple, succinte și pertinente, în opinia noastră, adoptate în mai multe etape, forma finală și oficială fiind cea publicată în anul 2002. PECL tind la o codificare a regulilor generale aplicabile contractelor în statele membre ale Uniunii Europene și, în final, după ce materia dreptului contractual va fi implementată pe deplin în statele membre, la crearea unui adevărat drept privat european unitar, prin adoptarea Codului civil european.

⁴ *Draft Common Frame of Reference* (DCFR), adoptat în anul 2009, este bazat pe regulile PECL, reprezentând, practic, o dezvoltare pe larg și foarte amănunțită a acestora, cuprinzând însă și principii aplicabile oricăror tipuri de obligații civile. A fost criticat de unele state membre, însă nu se prefigurează o revizuire a acestor reguli, dimpotrivă, tendința fiind de implementare cât mai rapidă a acestora, în forma actuală, în dreptul statelor membre.

⁵ *Green Paper for European Contract Law* a fost adoptată de Comisia Europeană în anul 2010 și are menirea de a urgenta și de a asigura punerea în aplicare a celor două codificări, mai cu seamă a DCFR, reglementare care este extrem de stufoasă și greu abordabilă. În principal, documentul urmărește instituirea unui cadru legal comun în materia dreptului contractual, care să poată fi folosit pe tot teritoriul UE în domeniul dreptului afacerilor și al protecției consumatorului.

- *Faptele juridice* - manifestări de voință făcute fără intenția de a produce efecte juridice, dar care efecte se produc în virtutea legii; intră aici faptele juridice *licite* (gestiunea de afaceri, îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată) și faptele juridice *ilicite* (care atrag răspunderea civilă delictuală);

- *Legea* - obligații impuse prin norma juridică (de pildă, obligațiile administratorului unei societăți, așa cum sunt acestea prevăzute expres de lege).

4. **Actele juridice.** Dacă ne referim la prima categorie, reținem că principalul și cel mai important izvor de obligații este *contractul*, act juridic întâlnit frecvent în viața juridică și socială; fiind cel mai comun act juridic, contractul beneficiază de o abordare amplă, Codul civil actual oferind, pe de-o parte, o reglementare generală cuprinzând reguli și principii fundamentale aplicabile oricărui contract, indiferent de natura sa și, pe de altă parte, dispoziții particulare pentru anumite tipuri de contracte speciale. Contractul, ca izvor de obligații, este reglementat în prezent, în termeni generali, în art. 1.166-1.323 NCC. Potrivit legii române în vigoare, contractul este *acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic*, definiția fiindu-ne oferită, *de lege lata*, de art. 1.166 NCC (Codul civil 1864 definea contractul, după cum ne reamintim, în art. 942, text de lege care spunea că un contract era „*acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânșii un raport juridic*”). După cum se poate ușor constata, esența definiției celui mai important act juridic din dreptul privat este aceeași cu cea care rezulta din vechea reglementare, și anume că avem nevoie de *cel puțin* două persoane pentru a putea vorbi despre un contract (sublinierea trebuie făcută și o reamintim de fiecare dată, pentru a reliefa diferența dintre actul juridic unilateral și contractul unilateral, noțiuni juridice distincte, între care se produc însă frecvent confuzii). Așadar, un contract presupune întotdeauna existența a cel puțin două persoane, între care se formează un acord de voințe. Nu se poate, așadar, încheia un contract cu sine-însuși; chiar și contractul unilateral presupune existența a două persoane, și nu a unei singure persoane, cum greșit se poate crede, la o înțelegere superficială a noțiunii.

Spre deosebire de actul juridic bilateral, actul juridic unilateral presupune manifestarea de voință doar a unei *singure* persoane, și anume a autorului său, a celui care emite acel act. În dreptul privat, vechiul Cod civil nu aborda actele juridice unilaterale, așa cum o face actualul Cod civil, însă acestea erau incontestabil recunoscute de doctrină și jurisprudență fie ca o situație normală, firească, a manifestării unui act de voință, fie ca o excepție de la regula potrivit căreia actele juridice trebuie să aibă cel puțin două persoane. Din acest punct de vedere, s-a creat o viziune duală, unii autorii susținând că actul juridic unilateral este un izvor de obligații distinct, în timp ce alții, dimpotrivă, au contestat existența acestui izvor de obligații. În plus, pe linia celor care au susținut prima teorie, a apărut un alt motiv de controversă, în sensul unor discuții și contradicții (care mai sunt și în prezent) cu privire la situațiile practice în care avem de-a face cu un act

juridic unilateral, întrucât, cu privire la o enumerare clară și limitativă a actelor juridice unilaterale, în doctrină nu s-a emis nici până în prezent un punct de vedere unitar. Interesant de precizat aici este și faptul că principala sursă de inspirație a Codului nostru civil actual (Codul civil Québec) nu reglementează de o manieră aparte actele juridice unilaterale, așa cum, de altfel, nici Codul civil francez (încă în vigoare) nu o face (și, nefiind abordate distinct de Codul civil francez, nici Codul nostru civil anterior, care era aproape o copie a legii franceze, nu o făcea). De altfel, cele două acte normative (Codul francez și cel canadian) nici nu rețin actul juridic unilateral ca izvor de obligații, la capitolul introductiv referitor la obligații⁶, motiv pentru care în Canada și în Franța (așa cum s-a întâmplat și în dreptul nostru civil anterior) se pune în continuare problema recunoașterii actului juridic unilateral ca izvor de drept distinct. Din fericire însă, actualul Cod civil român abordează de o manieră distinctă, ca izvor *aparte* de obligații, actul juridic unilateral, astfel că discuțiile pe acest aspect s-au lămurit definitiv. În schimb, vor rămâne în continuare discuții cu privire la situațiile în care, în mod real, avem de-a face cu un act juridic unilateral.

5. **Faptele juridice.** În ceea ce privește faptele juridice *licite*, potrivit art. 1.330 NCC, există *gestiune de afaceri* atunci când, fără să fie obligată, o persoană, numită gerant, gestionează în mod voluntar și oportun afacerile altei persoane, numită gerat, care nu cunoaște existența gestiunii sau, cunoscând gestiunea, nu este în măsură să desemneze un mandatar ori să se îngrijească în alt fel de afacerile sale. Tot astfel, *plata nedatorată*, ca izvor de obligații, este reglementată de art. 1.341 din noul Cod civil, legea plecând, în definirea conceptului, de la un principiu de bază, care lămurește pe deplin consecințele pe care le produce o plată nedatorată: cel care plătește fără a datora are dreptul la restituire. În fine, cel de-al treilea fapt juridic licit care este apt de a da naștere unor obligații este situația *îmbogățirii fără justă cauză* (sau *îmbogățirea fără just temei*), care găsește practic răspuns la un principiu fundamental, potrivit căruia nimeni nu se poate îmbogăți fără niciun motiv pe seama altuia; în acest sens, potrivit art. 1.345 NCC, cel care, în mod neimputabil, s-a îmbogățit fără justă cauză în detrimentul altuia este obligat la restituire, în măsura pierderii patrimoniale suferite de cealaltă persoană.

Pe de altă parte, faptele juridice *ilicite* fac obiectul de studiu al materiei răspunderii civile delictuale, o instituție juridică de drept privat care are ca pilon central tocmai acest tip de fapte juridice ca izvor de obligații. Fapta juridică ilicită reprezintă o atitudine, o manifestare de voință a unei persoane, prin ipoteză,

---

⁶ Așa cum arătam, Codul civil Québec, Codul civil italian și alte coduri civile preferă să enumere izvoarele obligațiilor de o manieră mult mai simplă, similară enumerării făcute de doctrina noastră anterioară. Astfel, potrivit codurilor care merg pe această linie de abordare legislativă, obligațiile derivă din contract precum și din orice act sau fapt de care legea leagă producerea anumitor efecte ale obligațiilor (art. 1.371 C.C.Q., art. 1.173 Cod civil italian).

contrară legii, exercitată fără intenția de a produce efecte juridice, dar care efecte se vor produce, totuși, în virtutea legii. Efectul caracteristic, de esența răspunderii delictuale, este obligația persoanei care a săvârșit fapta ilicită, de a repara prejudiciile cauzate. Potrivit art. 1.349 NCC, orice persoană are îndatorirea să respecte regulile de conduită pe care legea sau obiceiul locului le impune și să nu aducă atingere, prin acțiunile ori inacțiunile sale, drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane⁷, iar cel care încalcă această îndatorire răspunde de toate prejudiciile cauzate, fiind obligat să le repare integral. Răspunderea civilă delictuală se deosebește de răspunderea civilă contractuală, fiind vorba, în fapt, despre două tipuri diferite de răspundere, cu premise și izvoare cu totul distincte. Chestiunea de esență pe care trebuie să o reținem privește, așa cum arătam, *izvorul* care dă naștere obligației. În cazul răspunderii contractuale, aceasta ia naștere ca urmare a încălcării (nerespectării) unei obligații ce derivă dintr-un contract, adică a unei obligații contractuale; este vorba, prin urmare, despre o obligație ce derivă dintr-un act juridic, a cărei încălcare atrage răspunderea contractuală, iar modul concret în care răspunde partea semnatară care nu și-a executat contractul este reglementat, în principal, de convenția părților și, în subsidiar, de lege. În schimb, în cazul răspunderii delictuale, nu se poate vorbi despre existența unui contract, întrucât nu se poate imagina existența unei convenții prealabile între autorul faptei ilicite și victimă; într-o astfel de situație, cauza răspunderii este constituită de o faptă ilicită, considerată ca atare de lege. Desigur, de aici derivă o serie întregă de alte deosebiri absolut de esență între cele două forme de răspundere civilă (contractuală și delictuală) corespunzătoare celor două categorii de izvoare ale obligațiilor (acte juridice și fapte juridice), pe care le-am reliefat însă, în amănunt, cu o altă ocazie⁸, astfel că nu le vom mai relua.

6. **Legea.** În fine, legea este izvor de obligații atunci când ea reglementează o conduită expresă în sarcina unei persoane, o prestație ce trebuie efectuată, fără a fi necesară încheierea unei convenții (cum este cazul obligațiilor ce derivă din acte juridice) și fără ca aceste obligații să derive din consecințele unei fapte juridice (licite sau ilicite). Așadar, nu se confundă legea ca izvor de obligații cu actele juridice sau faptele juridice ca izvoare distincte ale obligațiilor. Astfel, de pildă, chiar dacă legea prevede anumite obligații în sarcina unei persoane care încheie un contract, obligațiile respective sunt considerate că derivă din convenție, iar nu din lege, întrucât aceste obligații trebuie îndeplinite doar dacă a fost încheiat contractul; cu alte cuvinte, obligațiile respective nu pot lua naștere în lipsa unui contract valabil încheiat. Tot astfel, chiar dacă legea prevede expres ce obligații se

⁷ Textul art. 1.349 NCC este aproape identic cu cel al art. 1.457 Cod civil Quebec, principala sursă de inspirație a codului nostru civil în materie de obligații.

⁸ A se vedea articolul *Câteva delimitări necesare între răspunderea civilă delictuală și răspunderea contractuală în dreptul privat român* - Revista Universul juridic, noiembrie 2016.

nasc în sarcina unei persoane care a săvârșit o faptă (ilicită, prin ipoteză), aceste obligații vor fi o consecință a principiilor răspunderii civile delictuale; cu alte cuvinte, obligațiile vor avea ca izvor faptele juridice, iar nu legea, întrucât nu se nasc decât în condițiile în care fapta ilicită a fost săvârșită.

Prin urmare, tragem concluzia că legea este izvor distinct de obligații numai atunci când, indiferent de intenția sau de conduita părților, impune în sarcina unei persoane anumite obligații a căror neîndeplinire atrage anumite sancțiuni specifice. De exemplu, obligația de întreținere reglementată de Codul civil⁹, instituită în sarcina ambilor părinți față de copilul lor minor¹⁰ sau instituită soților în mod reciproc¹¹. De asemenea, în materia dreptului societar, obligațiile pe care legea le prevede în sarcina administratorului unei societăți sunt, în opinia noastră, obligații legale, indiferent dacă s-a încheiat sau nu s-a încheiat un contract între societate și administrator, întrucât sunt stipulate expres și exclusiv de lege. Astfel, Legea nr. 31/1990 privind societățile reglementează natura juridică a răspunderii administratorului, delimitând expres *două* temeieri legale, și anume calitatea de mandatar a acestuia față de societate, dar și *legea*, lege care-i incumbă obligații certe în funcția pe care o deține¹². Or, pe lângă regulile referitoare la mandat, care dau naștere unor obligații contractuale în sarcina administratorului (obligații care derivă din contractul de mandat și care subzistă indiferent dacă s-a încheiat sau nu un contract ca *instrumentum* între administrator și societate, acest contract fiind prezumat de lege), Legea societăților impune „în mod special” în sarcina administratorului și alte obligații exprese care derivă din calitatea sa; mai mult, aceste obligații legale și speciale sunt enumerate limitativ de lege¹³. Conchidem, așadar, că este evidentă, în opinia noastră, natura legală a obligațiilor impuse de lege în sarcina administratorilor unei societăți, și, prin urmare, poate fi dată ca exemplu.

7. Definiția actuală a obligației și reglementarea legală. Actualul Cod civil ne oferă o definiție (destul de clară, dar, într--adevăr, incompletă) a obligației, astfel că vom evita să mai cităm aici nenumăratele definiții date în doctrină, de--a lungul

⁹ Actualul Cod civil stipulează expres caracterul legal și personal al obligației de întreținere (art. 513 și art. 514 NCC) și, de asemenea, reglementează de o manieră foarte cuprinzătoare instituția juridică a obligației de întreținere (a se vedea Titlul V din Codul civil).

¹⁰ Obligația legală de întreținere a minorului este instituită de lege în solidar ambilor părinți potrivit, art. 449 NCC.

¹¹ Obligația de întreținere dintre soți sau dintre rude, reglementată de art. 516 NCC.

¹² Potrivit art. 72 din Legea nr. 31/1990, „obligațiile și răspunderea administratorilor sunt reglementate de dispozițiile referitoare la mandat și de cele special prevăzute în această lege”.

¹³ Potrivit art. 73 din Legea nr. 31/1990, „administratorii sunt solidar răspunzători față de societate pentru: a) realitatea vărsămintelor efectuate de asociați; b) existența reală a dividendelor plătite; c) existența registrelor cerute de lege și corecta lor ținere; d) exacta îndeplinire a hotărârilor adunărilor generale; e) stricta îndeplinire a îndatoririlor pe care legea, actul constitutiv le impun”.

timpului, cu privire la această noțiune. Potrivit art. 1.164 NCC, *obligația este o legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată*¹⁴. Chiar dacă lipsește din definiția legală și elementul sancționatoriu (care ar trebui să indice ce se întâmplă atunci când obligația nu este respectată), reținem această definiție, întrucât, în general, credem că definițiile legale sunt de preferat pentru că evită controversele pe anumite aspecte; vom expune și noi însă, ceva mai jos, trăsăturile esențiale ale obligației, pentru o mai bună înțelegere a conceptului cu care lucrăm în prezent în materia obligațiilor.

Avem, prin urmare, o definiție în Codul civil actual, însă vechiul Cod civil nu definea, în schimb, noțiunea, dar reglementa, în mod implicit, caracterele specifice ale unei obligații, prin instituirea dreptului creditorului de a cere de la debitor îndeplinirea exactă a obligației, sub sancțiunea plății unor daune-interese (art. 1.073 C. civ. 1864). Codul civil Québec – principala sursă de inspirație a Codului nostru civil actual – nu oferă, de asemenea, o definiție propriu-zisă a obligației, însă delimitează, încă de la început, elementele caracteristice unui raport obligațional: existența a două persoane, existența unei prestații care formează obiectul obligației și, atunci când obligația derivă dintr-un act juridic, existența unei cauze a obligației (art. 1.371 C.C.Q.). Abordarea făcută de legea canadiană se apropie, mai degrabă, de o definiție a contractului, din perspectiva tradiției noastre juridice, decât a obligației (această din urmă noțiune având un sens mai larg); nu considerăm însă greșită această abordare, în condițiile în care alte legislații (cum ar fi, de pildă, Codul civil italian) nu oferă nici măcar aceste minime precizări necesare.

8. Elementele caracteristice ale obligației. Astfel după cum am antamat deja, spre deosebire de alți autori care preferă să enumere multitudinea de definiții și opinii exprimate în literatura juridică, suntem de părere că este mai relevantă o abordare a noțiunii cu care lucrăm aici prin prezentarea punctuală a trăsăturilor caracteristice care ne pot crea convingerea că vorbim despre obligație. Astfel, din interpretarea dispozițiilor legale, reținem faptul că o obligație presupune, cu necesitate, următoarele elemente¹⁵:

---

¹⁴ Definiția dată de Codul nostru civil diferă, după se poate observa, de ceea ce latinii numeau sub termenul de *obligatio*. Noțiunea era folosită de multă vreme în dreptul roman (încă din timpul lui Iustinian), unde se spunea că „*obligatio est iuris vinculum quo, necessitate, adstringimur alicuius solvendae rei, secundum nostrae civitatis iura*”, ceea ce în traducere aproximativă, ar însemna că „*obligația este o legătură juridică care ne constrânge, cu necesitate, să plătim un anumit lucru, în conformitate cu dreptul statului*”.

¹⁵ Se vorbește încă, în mod curent, despre patru elemente ale obligației, și anume subiecte, conținut, obiect și sancțiune. Nu susținem această viziune, dat fiind că se produc, în fapt, confuzii între conținutul și obiectul obligației. Chiar dacă admitem și noi că există câteva mici deosebiri de nuanță între cele două elemente, preferăm să mergem pe o linie de abordare mai simplă, așa cum o face, de altfel, și Codul civil Québec, care ne relevă, sub acest aspect, doar noțiunea de *obiect al obligației*.

- *Subiectele* obligației, și anume existența a două persoane: *debitorul*, persoana care trebuie să execute prestația pe care legea sau contractul i-o impune și, respectiv, *creditorul*, persoana care are dreptul la a primi această prestație. Trebuie să precizăm aici că noțiunea de debitor este, în materia obligațiilor, o noțiune largă (*lato sensu*), care nu presupune, așa cum am fi tentați să credem, doar existența obligației de plată a unei sume de bani; prin debitor se înțelege și persoana care trebuie să efectueze o altă (orice altă) prestație, cum ar fi predarea unui bun, executarea unei lucrări sau asigurarea folosinței unui bun (în mod corespunzător trebuie să înțelegem corect și noțiunea de creditor). În principiu, orice persoană fizică sau juridică (inclusiv statul) poate fi subiectul unei obligații.

- *Obiectul* obligației, adică prestația care trebuie executată sau îndeplinită de către debitor și, la care, în mod corelativ, are dreptul creditorul. Din acest punct de vedere, obiectul obligației poate fi (și este, în practică) privit dintr-o latură pasivă, cea a debitorului (care are o îndatorire și care, prin urmare, trebuie să dea, să facă sau să nu facă ceva), dar și dintr-o latură activă, a creditorului (care are un drept de creanță, care trebuie să primească ceva), însă subliniem că este vorba despre un *singur* raport juridic.

- *Sanctiunea* pe care legea sau contractul o aplică în caz de nerespectare a obligației. În primul rând, reținem că sanctiunea nu este întotdeauna expresă, însă, în mod esențial, nu există obligație fără sanctiune; cu alte cuvinte, dacă o persoană trebuie să facă ceva fără a se putea stabili sanctiunea pentru neîndeplinirea acelei obligații (sanctiunea nu rezultă nici din contract și nici din lege, nici măcar implicit), înseamnă că, de fapt, nu avem de-a face cu o obligație. În al doilea rând, sanctiunile care pot interveni pentru neexecutarea unei obligații sunt multiple, făcând obiectul de studiu al dreptului obligațional contractual sau delictual; în esență însă, aceste sanctiuni (care au ca premisă dreptul creditorului de a cere ajutorul forței coercitive a statului) au în vedere executarea silită și/sau plata de daune-interese pentru neexecutare.

9. Clasificarea obligațiilor civile. Scurte considerații introductive. În doctrina anterioară noului Cod civil, dar și în cea actuală, precum și în vasta jurisprudență referitoare la obligații, s-au vehiculat o serie întreagă de clasificări ale obligațiilor. Unele din aceste clasificări sunt mai puțin utile, mai puțin relevante, însă altele prezintă o importanță practică majoră, oferind o viziune mai ușor accesibilă asupra efectelor anumitor situații juridice ce pot apărea în materia izvoarelor obligațiilor. Noi nu suntem, de principiu, adepții teoriilor, opiniilor și clasificărilor nenumărate ce se pot face într-o anumită problemă, însă, în ceea ce privește chestiunea legată de clasificarea obligațiilor, credem și noi că unele dintre acestea sunt mai mult decât oportune.

10. Obligații de a da, a face și a nu face. Prima clasificare importantă se face în funcție de obiectul obligației, iar, din acest punct de vedere, vorbim despre trei tipuri de obligații:

- Obligații *de a da*, care se referă la transferul, la transmiterea unui drept real din patrimoniul debitorului în patrimoniul creditorului; de pildă, în contractul de vânzare, obligația de a da este îndeplinită doar atunci când dreptul de proprietate asupra bunului este transferat de la vânzător la cumpărător;

- Obligații *de a face* sunt acele obligații ce constau într-o acțiune a debitorului care are drept scop executarea efectivă a prestației la care s-a obligat; de pildă, obligația de predare a bunului vândut (întrucât obligația de a încheia contractul și de a transfera astfel dreptul de proprietate asupra acestuia este o obligație de a da), obligația de a plăti chiria, de a executa lucrările în contractul de antrepriză, de a plăti anumite daune-interese contractuale etc.;

- Obligații *de a nu face*, obligații care au în vedere, întotdeauna, o atitudine de abținere a debitorului de la a face ceva ce ar fi putut să facă, dacă prin contract sau prin lege nu i s-ar fi interzis; de pildă, obligația de neconcurență întâlnită în dreptul muncii sau în dreptul profesioniștilor, ori, în dreptul societar, obligația asociatului de a se abține de la vot atunci când se află în conflict de interese (în general, în orice ramură de drept, nerespectarea regulilor privind conflictul de interese reprezintă încălcarea unei obligații de a nu face).

Importanța acestei clasificări rezidă în modalitatea și în instrumentele de executare silită a obligației de către creditor, în cazul în care debitorul nu o execută de bunăvoie. Chiar dacă formele concrete de executare silită fac obiectul dreptului procesual civil, găsim necesar aici, tocmai pentru a înțelege pe deplin cele trei tipuri de obligații, să vedem ce poate face efectiv creditorul, folosind forța de constrângere a statului, pentru a-și satisface creanța.

Obligația de a da se valorifică pe cale judecătorească, prin acțiune care tinde la obligarea debitorului de a transfera dreptul de proprietate asupra unui bun, în condițiile în care este obligat de lege, sau, după caz, în condițiile în care s-a obligat prin convenție. De pildă, în cadrul unei promisiuni de vânzare, nerespectarea obligației asumate de către vânzător dă dreptul cumpărătorului de a cere instanței pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să țină loc de contract de vânzare; prin această hotărâre, are loc transferul dreptului de proprietate, astfel că obligația de a da este îndeplinită cu forța. În cazul obligației de a face, dacă debitorul refuză să o execute, creditorul poate fi autorizat de instanță să o îndeplinească el însuși sau prin alte persoane, pe cheltuiala debitorului, potrivit art. 903 din noul Cod de procedură civilă (NCPC) și art. 1.528 NCC. Iar în cazul obligațiilor de a nu face, creditorul va putea cere instanței să desființeze el însuși sau prin alte persoane, pe cheltuiala debitorului, lucrările făcute de acesta împotriva obligației de a nu face (art. 904 NCPC, art. 1.529 NCC). În plus, în ambele situații (obligații de a face și

obligații de a nu face), creditorul va putea cere debitorului și plata unor penalități pentru întârzierea executării (art. 905 NCPC).

11. Obligațiile de mijloace și obligațiile de rezultat. Obligațiile de mijloace se mai numesc și *obligații de diligență*, Codul nostru civil definindu-le ca fiind acele obligații în care debitorul este ținut să folosească toate mijloacele necesare pentru atingerea rezultatului promis [art. 1.481 alin. (2) NCC]. Obligațiile de rezultat sunt acele obligații în care debitorul este ținut să procure debitorului rezultatul promis [art. 1.481 alin. (1) NCC]. Legea stabilește, dat fiind că, în practică, pot fi discuții cu privire la calificarea naturii de obligație de mijloace sau, dimpotrivă, de rezultat, și câteva criterii, care nu sunt însă limitative. Astfel, potrivit legii, pentru a stabili dacă o obligație este de mijloace sau de rezultat, se va ține seama îndeosebi de modul în care obligația este stipulată în contract, de existența și natura contraprestației și de celelalte elemente ale contractului, de gradul de risc pe care îl presupune atingerea rezultatului, precum și de influența pe care cealaltă parte o are asupra executării obligației.

12. Obligații ce derivă din acte juridice și obligații ce derivă din fapte juridice civile. Față de clasificarea izvoarelor obligațiilor, așa cum au fost acestea enumerate mai sus (actele juridice, faptele juridice), putem face o altă clasificare a obligațiilor. Chiar dacă nu este reținută în mod uzual în doctrină, credem că este oportun să delimităm, din acest punct de vedere, între două tipuri de obligații: obligații ce derivă din acte juridice (contractuale) și obligații ce derivă din fapte juridice. Clasificarea se desprinde în mod logic din actuala reglementare a Codului civil și credem că se impune a fi amintită tocmai pentru a da uitării definitiv clasificarea desuetă, complicată și profund eronată ce se făcea sub imperiul vechiului Cod civil între obligații contractuale, obligații cvasicontractuale, obligații delictuale și obligații cvasidelictuale.

Cele mai frecvente obligații care derivă din acte juridice sunt, neîndoind, obligațiile contractuale (obligații *ex contractu*), adică acele obligații care derivă din contracte, așa cum rezultă inechivoc din denumirea acestora. De pildă, obligația de plată a prețului de vânzare sau obligația de predare a bunului vândut (în cazul contractului de vânzare), obligația de plată a chiriei lunare sau obligația de a asigura folosința liniștită și utilă a bunului (în contractul de locațiune) și exemplele pot continua. Ceea ce definește acest tip de obligații este faptul că ele sunt asumate întotdeauna în cadrul unui contract, prin acordul părților, exprimat în deplină cunoștință de cauză. Obligațiile contractuale fac obiectul de studiu al teoriei generale a obligațiilor și, în același timp, în mod particular, obiectul de studiu al dreptului contractual, unde este analizat fiecare tip de contract în parte și cu privire la care legea reglementează obligații specifice. În cadrul teoriei generale a obligațiilor, acest tip de obligații pot forma, în opinia noastră, pentru o abordare mai ușoară și mai coerentă, o subdisciplină distinctă, și anume teoria generală a obligațiilor contractuale, dat fiind că ele se deosebesc, în anumite aspecte chiar

esențial, de obligațiile ce derivă din fapte juridice (mai cu seamă de obligațiile ce derivă din faptele juridice ilicite).

Obligațiile care derivă din faptele juridice sunt acele obligații care iau naștere din efectele pe care le produce un fapt juridic civil. Astfel de obligații, spre deosebire de obligațiile contractuale, nu sunt asumate de părți, ci sunt prevăzute de lege, ca urmare a producerii unui fapt juridic, licit sau ilicit. Aceste obligații se mai numeau, sub imperiul vechiului Cod civil, obligații *ex delictu*, întrucât izvorul lor nu era niciodată contractul sau convenția părților, ci efectele pe care legea le asocia unui fapt juridic ilicit. Evident, denumirea nu este corectă și nici completă, întrucât nu are în vedere și obligațiile ce derivă din fapte juridice licite. Prin urmare, aceste obligații pot fi obligații ce derivă din fapte juridice licite și obligații ce derivă din fapte juridice ilicite, aceste din urmă obligații (care beneficiază de o reglementare legală distinctă) făcând obiectul de studiu al răspunderii civile delictuale.

Din cele două izvoare de obligații - acte juridice sau fapte juridice -, cele mai frecvente sunt și trebuie să fie, în mod firesc, actele juridice, iar în cadrul actelor juridice - unilaterale, bilaterale, multilaterale -, în practică, cel mai des ne întâlnim cu obligațiile ce derivă din contracte, adică obligațiile contractuale. De aceea, orice abordare a teoriei generale a obligațiilor, în general și, cu atât mai mult a teoriei generale a obligației contractuale trebuie să aibă ca pilon principal contractul, cel mai important izvor de drepturi și obligații.